

# ECONOMIE

Tijdschrift voor Algemeen Economische  
Bedrijfs-Economische en Sociale Vraagstukken

Vierde Jaargang

Aflevering 5

Febr. 1939

---

## Bij de honderdste geboortedag van N. G. Pierson

door

Prof. dr. M. J. H. COBBENHAGEN

Op 7 Februari 1939 is het honderd jaren geleden, dat te Amsterdam geboren werd Nicolaas Gerard Pierson. Op jeugdige leeftijd kwam hij in het zakenleven. Een reis naar Engeland en de Verenigde Staten van Amerika met het doel de katoenindustrie te bestuderen bracht hem in kennis met het Amerikaanse bankwezen. Het artikel, dat het eerste was van een uitgebreide publicistische werkzaamheid op economisch gebied, behandelde het Amerikaanse bankwezen. De combinatie van de economische praktijk met de beoefening van de economische wetenschap heeft zijn gehele leven gekenmerkt. Enkele data kunnen dit illustreren. Uit Amerika in Nederland teruggekeerd en in de praktijk werkzaam neemt hij levendig aandeel in de polemieken van 1863 over de verlenging van het in 1864 aflopende octrooi der Nederlandse Bank. In 1864 behaalt hij de bij de middelbaar onderwijswet van 1863 ingestelde acte Staathuishoudkunde M. O. Op zeer jeugdige leeftijd in 1868 wordt hij directeur van de Nederlandse Bank onder het presidentschap van W. C. Mees. Bij de omzetting van het Amsterdamse Atheneum in Universiteit wordt Pierson hoogleraar in de Staathuishoudkunde. Hij vervult deze functie tot 1885, toen hij Mees opvolgde als president der Nederlandse Bank. Zijn presidentschap bij de Nederlandse Bank wordt onderbroken, doordat hij tweemaal optrad als Minister van financiën nl. van 1891—1894 en 1897—1901, van welk laatste kabinet hij tevens

de president was. Van 1905 tot enkele maanden vóór zijn dood — hij overleed op 24 December 1909 — was hij lid der Tweede Kamer.

In 1875 en 1876 verscheen in twee kleinere boekdelen: Grondbeginselen der Staathuishoudkunde. In 1886 werd dit boek tot één deel ingeperkt en bestemd mede voor het middelbaar onderwijs. Daarnaast verscheen Pierson's grote en beroemde werk in twee omvangrijke delen: Leerboek der Staathuishoudkunde (1e druk 1884—1890, 3e druk, na zijn dood uitgegeven door prof. dr. C. A. Verriijn Stuart 1912—1913). Tal van belangrijke artikelen zijn in niet minder dan 6 bundels verzameld onder de titel: Verspreide Economische Geschriften van Mr. N. G. Pierson. Bordewijk vermeldt in zijn biografie van Pierson in Encyclopaedia of Social Sciences s.v. Pierson, dat het Leerboek der Staathuishoudkunde behalve in het Engels ook in het Frans en het Italiaans werd vertaald. De Engelse vertaling is, zoals Suranvi-Unger opmerkt, wel van bijzonder belang, daar men in Engeland, ondanks de leidende werken van Nicholson en Marshall, nog steeds een plaatsvervanger zocht van J. Stuart Mill's „Principles”. Dat daarvoor Pierson's „Leerboek” werd uitgekozen, is in dit verband ongetwijfeld een hoge erkenning voor den schrijver, aan wien naast het eredoctoraat van Leiden ook dat van Cambridge was verleend. Onder de titel „Principles of Economics” verscheen tussen de jaren 1902 en 1912 Pierson's grote werk in een taal, die zijn gedachten wel ontdeed van dat prachtige en verzorgde Nederlandse kleeid, waarin hij het had gehuld; maar die het voordeel had, dat ze internationaal was. Van de opstellen is onder de titel: „The problem of value in the socialist community” Pierson's Economist-artikel van 1902: „Het waardeprobleem in een socialistische maatschappij” opgenomen in de door Hayek verzorgde bundel: Collectivist Economic Planning (1935), waardoor ook Nederlandse economen, die reeds gewoon waren aan Mises en Max Weber de eer te geven, dat zij in 1920 en 1921 de eersten waren geweest, die dit economisch kernprobleem voor de socialistische maatschappij hadden gesteld, er aan werden herinnerd, dat reeds bijna 20 jaren vroeger de Nederlander Pierson dit vraagstuk had ontdekt en aan de orde gesteld.

Inderdaad Pierson was een zeer grote onder de weten-

schappelijke beoefenaars der economie. Onder een jongere generatie, die niet, zoals de oudere, uit Pierson's leerboek het vak heeft geleerd en die aan veel, wat Pierson leerde, is ontgroeid, mag deze, die toch de wetenschappelijke grondvester kan heten van de economie in Nederland en die boven zijn voorgangers en tijdgenoten ver uitsteekt, niet worden vergeten. Om dat vergeten te voorkomen en de aandacht van het jongere geslacht vooral voor dien grote onder de Nederlandse economen te vragen, worden deze beschouwingen geschreven. En wanneer ze niet vrij kunnen blijven van kritiek, ze willen toch tevens een uiting zijn van waardering voor de grote economische denkkracht, de stijlvolle formulering der gedachten en het nauwe verband, dat deze theoreticus steeds weet te houden met de praktijk, waaraan hij voortdurend voorbeelden ontleent, om zijn mening te staven.

Pierson's publicistische werkzaamheid op het gebied der theoretische economie valt in een voor de ontwikkeling dier wetenschap zeer belangrijk tijdsgewricht. Er is strijd onder de economen naar verschillende kanten. Het vertrouwen in de Engelse klassieke economie is ernstig geschokt. De abstraherende vooropstellingen en uitgangspunten der klassieke school en de door haar gebruikte methode worden door de historische school weliswaar te onstuimig, maar ten slotte toch niet zonder succes aangevallen. De taak en het object der economie als wetenschap vragen om herbezinning: de aangenomen wettelijkheid in het verloop van het economische leven wordt ontkend en eist, zoal niet verdediging van de oude formulering, dan toch een nieuwe, aan de realiteit beter beantwoordende omschrijving. De sociale elementen, als onderscheiden van de economische factoren, eisen hun plaats in de analyse van het economisch gebeuren. Het inzicht, dat de economische begrippen een althans gedeeltelijke historische en dus veranderlijke inhoud hebben, dringt door. Het opkomende socialisme brengt de tot dan weinig in de belangstelling betrokken plaats van de staat in het economische leven meer tot gelding en rukt in zijn maatschappij-constructies aan de grondslagen der kapitalistische maatschappij, die de heersende economische theorie tot uitgangspunt dienden. En ten slotte brengt het driemanschap Jevons, Menger en Walras onzekerheid in de geldende prijsleer door tegenover de objectieve verklaringswijze een subjectieve te stellen.

Pierson's positie in deze gisting der meningen is tot op zekere hoogte met die van zijn tijdgenoot Marshall (1842—1924) te vergelijken. Pierson suggereert deze vergelijking zelf, wanneer hij in het opstel over: Het waardeprobleem in een socialistische maatschappij, zich zelf tot de school van Alfred Marshall rekent en dit motiveert met deze uitspraak: „want er is geen dien wij liever en op het gebied van het denken en op dat der aspiratiën, als onzen meester en leider zouden erkennen”<sup>1)</sup>. Dat de in deze uitspraak opgesloten wens zich inderdaad dekt met de werkelijkheid, zou ik niet durven bevestigen. Marshall's denken lijkt mij breder en Marshall's „aspiratiën” lijken mij onbevangener dan het denken en het verlangen, dat in Pierson's geschriften tot uiting komt. Toch is, gelijk gezegd tot op zekere hoogte, een vergelijking met Marshall niet van onpas. En wel in dit opzicht, dat beiden naar een synthese hebben gestreefd tussen het klassieke economische systeem en de nieuwe gedachten, ook al is Marshall in een lang leven, dat geheel aan de wetenschap was gewijd, daarin beter geslaagd dan Pierson. Hoewel in Pierson's boeken en artikelen de aanhankelijkheid aan het klassieke economische stelsel duidelijk blijkt, staat hij toch allerm minst oncritisch tegenover de verschillende schrijvers, die gewoonlijk tot de klassieke school worden gerekend. Van de Fransen Say en Bastiat moet hij weinig of niets hebben. Say heeft bij zijn poging tot popularisering Ricardo herhaaldelijk niet begrepen en aldus aanleiding gegeven tot ernstige misvattingen, meent Pierson: de leer van Bastiat over de harmonie der belangen als gevolg van de vrije concurrentie verwerpt hij nadrukkelijk en maakt er Troelstra een verwijt van, dat hij de „burgerlijke staathuishoudkunde” deze opvatting in de schoenen durft te schuiven. Ook Ricardo ontkomt bij alle bewondering niet aan scherpe kritiek. Opvallend is herhaaldelijk, hoezeer Pierson zich bewust blijft, dat de conclusies betrekkelijk zijn en gebonden aan feitelijke voorwaarden, ook dan, wanneer hij, naar onze mening ten onrechte, de aanwezigheid dier voorwaarden zelf aanneemt. Hij verwijt Ricardo te weinig de voorwaarden te hebben herhaald, die hij aanwezig veronderstelt. Ik mag niet beweren,

---

<sup>1)</sup> Verspreide Economische Geschriften van Mr. N. G. Pierson te deel blz. 350.

dat ik Pierson overal controleerde: zeer belangrijke hoofdstukken, met name, die handelen over het geldwezen en de handelspolitiek, liet ik buiten beschouwing. Doch in zijn prijsleer en verdelingsleer en daarmee onmiddellijk verbonden vraagstukken viel het mij herhaaldelijk op, hoe nauwgezet hij de voorwaarden vermeldt, waaronder de door hem verwachte reacties optreden. Zo zegt hij in een voordracht, gehouden voor de Koninklijke Academie van Wetenschappen (1896) over: Eenige problemen met betrekking tot de theorie van het arbeidsloon, dat men de fout moet vermijden, om waarschijnlijkheden voor noodzakelijkheden aan te zien. En terwijl hij in die voordracht een gunstige invloed meent te kunnen aanwijzen van de invoering van werktuigen (machines) op de lonen op gronden, die hier verder niet ter zake doen, zegt hij uitdrukkelijk: „Er is geen *automatische* gunstige invloed van het werktuig op het loon. Er is een gunstige invloed onder een bepaalde voorwaarde”<sup>1)</sup>. Ook wanneer Pierson, zoals reeds werd gezegd, de aanwezigheid dier voor een bepaald effect nodige voorwaarden te veel generaliseert en dus zelf te weinig rekening houdt met het feit, dat de aanwezigheid van voorwaarden ook al weer afhangt van historische perioden, van omstandigheden van tijd en plaats, van maatschappelijke organisatievormen, van de eigen aard en doelstellingen der onderneming, van de concrete plaats van de staat in het economisch leven, van de wijzigingen in de aard der gebruikte productiefactoren, of wanneer hij, zoals bv. bij de invloed van de toeneming van het vaste kapitaal op het verloop der prijsvorming, de betekenis van de wel erkende invloed der gewijzigde voorwaarden niet hoog genoeg aanslaat, in al die gevallen blijft toch de uitdrukkelijke erkenning, dat de werking der oorzaken afhankelijk is van niet steeds aanwezige voorwaarden, wier bestaan moet worden aangetoond, een feit van grote betekenis. Het vasthouden van deze erkenning bevrijdt het economisch denken van de starre normen van het automatisme en het absolutisme. De zo vaak gehoorde opmerking, dat de oude economie heeft afgedaan en dat een geheel nieuwe zou moeten worden opgebouwd, is in haar algemeenheid onjuist. Ze is juist, wat het

---

<sup>1)</sup> Verspreide Economische Geschriften van Mr. N. G. Pierson. 1e deel blz. 312.

geheel der concrete regels van handelen betreft, in welke immers — daarom zijn ze concreet — de bij de formulering geldende voorwaarden als constituerende elementen zijn opgenomen, welke voorwaarden in de huidige tijd dikwijls belangrijk afwijken van die, welke voorheen als vrij algemeen geldend konden worden aangenomen. Men heeft de fout begaan dergelijke bijzondere normen tot beginselen te proclameren en dan aan deze, min of meer onbewust, althans zonder voldoende bezinning, een volstrektheid van gelding toe te kennen, die alleen aan de strikt abstracte, uit het wezen van de geordendheid van menselijke en niet-menselijke krachten op het economische doel afgeleide, beginselen toekomen. Het inzicht in het wezenlijke der economische samenhangen en derhalve in de economische wettelijkheid in de eigenlijke zin kan ongetwijfeld steeds verbeterd worden en kan op verschillende punten herziening nodig hebben. Maar dat is allerm minst gelijkkluidend met de opvatting, dat de oude gedachten hebben afgedaan en dat deze geheel onbruikbaar zouden zijn geworden. In de geleidelijke ontwikkeling ener wetenschap behouden denkers als Pierson blijvend hun plaats, ook al kan bij de huidige stand dier wetenschap hun boek niet meer het handboek zijn, zoals dat in een vorig stadium wellicht wel mogelijk was.

Een systematische weergave van Pierson's theoretisch-economische opvattingen zal hier niet worden beproefd. Een uittreksel maken van zijn „Leerboek” kan niet mijn bedoeling zijn, gesteld, dat dit mogelijk was met het boek van een schrijver, die in een kritiek op Mr. J. A. Levy's Engelsch „Kathedersocialisme” verklaart, dat hij bij de herlezing van een voltooid geschrift steeds iemand over zijn schouder voelt gluren, die hem vraagt: doet dit of dat wel terzake? zou niet een reeks bladzijden kunnen vervallen bij een wijziging in de orde van het betoog? en die hem dwingt tot de grootst mogelijke beknoptheid. En daarenboven, hetzij door onvastheid in zijn meningen, hetzij door evolutie van deze blijft Pierson zich niet steeds gelijk. We zullen ons daarom beperken tot enkele grepen hier en daar.

De maatschappij, welker samenstel in economisch opzicht Pierson wil verklaren, is de maatschappij met het vrije ruilverkeer. Het einddoel van de beoefening der economie is voor Pierson over practische onderwerpen licht te doen opgaan.

Tussen de economische politiek, die hij dan echter scherp wil zien onderscheiden van de sociale politiek, welke andere doeleinden dan die van de stoffelijke welvaart beoogt, en de theoretische economie wil Pierson in de latere drukken van zijn „Leerboek” geen onderscheid meer maken. Daarmee verworpt hij een onderscheid, dat hij in de eerste druk en ook in de reeds vermelde kritiek op Mr. Levy aanvaardt en argumenteert. Deze veranderde opvatting is door C. A. Verrijn Stuart o.m. in het in de eerste band van: Die Wirtschaftstheorie der Gegenwart opgenomen artikel over de ontwikkeling van de economie in Nederland becritiseerd. Het gemengde karakter, dat de economie heeft, maakt het zeer moeilijk haar plaats aan te wijzen in de indeling der wetenschappen. Dat naast de realistisch-theoretische beschouwing ook de doelmatig-critische beschouwing <sup>1)</sup> tot de taak der wetenschappelijke economie behoort, is m.i. echter volkomen juist. Maar tevens, dat beide beschouwingswijzen onderscheiden moeten blijven, zodat ik, zij het op andere gronden dan C. A. Verrijn Stuart, die de economie uitsluitend tot het werkoorzakelijke onderzoek wil beperkt zien, ook de vermenging van de theoretische economie en de economische politiek afwijst.

De praktische problemen nu, waarover Pierson het licht der economie wil doen schijnen, ontstaan eerst uit het ruilverkeer. De maatschappij zonder ruilverkeer, de communistische maatschappij, moet ook wel vraagstukken oplossen, doch deze zijn, volgens Pierson, niet van wetenschappelijk-economische aard, want deze laatste houden verband met de verdeling der maatschappij in economische groepen, individueel eigendom, concurrentie, regeling der voortbrenging naar het inzicht der ondernemers, verdeling der inkomsten naar de waarde van ieders dienstbetoon. In het artikel over het waardeprobleem in de socialistische maatschappij is Pierson duidelijker, dan in zijn leerboek, wanneer hij zegt, dat de economische problemen in de communistische maatschappij, wat de voornaamste betreft, in de grond dezelfde blijven en alleen naar de vorm veranderen. Daarom zijn de economische problemen, die in de maatschappij met ruilverkeer optreden, de wezenlijke voor elke maatschappij. Onder het begrip ruilverkeer wil Pierson nu alle commer-

---

<sup>1)</sup> Zie in de Katholieke Encyclopaedie het artikel van Veraart onder het woord: Economie.

ciele handelingen samenvatten. Commercieel is voor hem iedere handeling, waarbij krachtens overeenkomst een offer wordt gebracht van geld, goed of arbeid tegen een prestatie, welke naar de schatting van hem, die het offer brengt, ten minste gelijke waarde heeft. Ook tussen socialistische maatschappijen onderling zullen ruilingen plaats moeten hebben. Maar tevens binnen de socialistische maatschappij treedt de ruil op, wanneer na een autoritair uitgevoerde toedeling blijkt, dat de een voor zijn individuele omstandigheden teveel bons heeft, die recht geven op het ene goed en te weinig, die op een ander goed recht geven, terwijl een ander in de omgekeerde positie verkeert. Overigens het gehele verdelingsprobleem is een waardeprobleem, daar immers voor de vaststelling van het verdeelbare inkomen een vergelijking moet worden opgesteld tussen de totaal ongelijksoortige grootheden, de producten enerzijds en de verschillende productiemiddelen anderzijds. Het waardeprobleem is derhalve het centrale probleem voor elke maatschappij. De algemene vraag is: hoe lost nu de ruilverkeermaatschappij dat probleem op en welke economische wetten gelden daarbij? Een wet duidt op een noodzakelijkheid, geen absolute echter, doch geldend onder zekere voorbehouden, welke voorbehouden echter de bestaanbaarheid der economische wetten niet opheffen. De hypothesen toch, waarvan Pierson wil uitgaan, zijn geen willekeurige, doch gefundeerd in de meest algemene eigenschappen van de menselijke natuur, de heersende zeden en gebruiken of de maatschappelijke organisatie. Van de mogelijkheid van afwijkingen blijft Pierson zich in zijn algemene uiteenzetting zeer wel bewust en daarmee tevens van de relatieve waarde zijner bevindingen.

Met het onderzoek naar de oorsprong waarde vangt Pierson de economische studie aan. Het is opmerkelijk, hoe hij op eigen wijze gepoogd heeft de elementen van de objectieve en de subjectieve waardeleer te verbinden. Uitdrukkelijk betoogt hij, dat de ruilwaarde niet de enige en niet de eerste waarde der economische goederen is. Onafhankelijk van het ruilverkeer heeft een bepaalde hoeveelheid van economische goederen waarde. Was die waarde er niet, er zou geen ruilverkeer kunnen plaats hebben, want bij de ruil is het uitgangspunt, dat aan een bepaalde hoeveelheid van dezelfde zaak door verschillende personen ongelijke waarde wordt toegekend. Met



verwijzing naar Menger omschrijft Pierson de waarde, die onafhankelijk is van het ruilverkeer, als de betekenis, welke bepaalde goederen of hoeveelheden van goederen voor ons hebben, doordien wij weten, dat wij ze nodig hebben voor de bevrediging onzer behoeften. Waarde in deze zin, waarin Pierson het begrip gebruikt wil zien, slaat dus niet op de soort zonder meer, doch op een bepaalde hoeveelheid goederen, omdat een bepaalde concrete behoeftebevrediging van deze bepaalde hoeveelheid afhankelijk is. Zo hebben dus economische goederen, d.z. goederen, waarvan een te geringe hoeveelheid aanwezig is, en deze alleen, waarde in de bedoelde zin. Objectieve bruikbaarheid (de soort-waarde) en het niet overvloedig aanwezig zijn (de zeldzaamheid of de beperktheid) zijn de oorzaken van de waarde buiten het ruilverkeer. Zij hebben beiden een zelfstandige invloed op de waarde. Klimt, zegt Pierson, de bruikbaarheid der dingen, dan stijgt hun waarde; maar worden zij tegelijk overvloediger, zo wordt hun waarde geringer of verdwijnt misschien geheel. Het is Pierson toch klaarblijkelijk niet gelukt de rol van de objectieve en de subjectieve factoren in het waardevormingsproces zuiver aan te geven. Eén van beiden: in de inhoud der begrippen bruikbaarheid en zeldzaamheid is de relatie tot de concrete behoeften reeds opgenomen of de begripsinhoud is los en afgezonderd van de concrete behoeften gedacht. Is de eerste veronderstelling aanwezig, dan wordt niet meer gezegd, dan dat de waarde wordt bepaald door een samengesteld geheel van objectieve en subjectieve elementen en blijft de vraag onbeantwoord, wat in die elementen de oorzaak is en wat de voorwaarde, de vraag, die voor de waardeverklaring essentieel is. In de tweede veronderstelling zou Pierson partij gekozen hebben tegen de subjectieve waardeleer, aangezien hij in die veronderstelling de behoeften niet als oorzaak der waarde, doch als voorwaarde zou hebben opgevat. Deze duisterheid ten aanzien van Pierson's standpunt, verklaarbaar weliswaar in de poging oude en nieuwe meningen tot elkaar te brengen, is niettemin merkwaardig, omdat hij bij de vraag naar de oorzaken van de hoegrootheid der waarde de grensnutsgedachte aanvaardt. Ook bij deze uiteenzetting over de hoegrootheid der waarde zouden kanttekeningen kunnen worden gemaakt, hetgeen ik echter niet doen zal, om even te kunnen stil staan bij hetgeen Pierson zegt over de verhouding tus-

sen kostprijs en waarde. In tegenstelling met de klassieken, bij wie waarde en kostprijs ruilverkeerbegrippen waren, stelt Pierson naast het begrip: „waarde, onafhankelijk van het ruilverkeer”, het begrip: „kostprijs, onafhankelijk van het ruilverkeer”. Die kostprijs is dus niet een optelsom van arbeidsloon, kapitaalrente en ondernemerswinst (de grondrente werd onder invloed van Ricardo immers uitgeschakeld), en nog minder, wat de ondernemer van zijn standpunt als kostprijs beschouwt, doch is, in maatschappelijke zin, datgene, dat in de vorm van goederen geheel of gedeeltelijk wordt opgeofferd, om het verlangde product te verkrijgen. En aangezien, zegt Pierson, — men herkent onmiddellijk de herkomst dezer gedachte — die goederen op hun beurt de vrucht van arbeid zijn, is de slotsom, dat arbeid, voortbrengingsmoeite, de enige prijs is, die de mensheid besteedt voor de verkrijging van de benodigde bevredigingsmiddelen. Dit is althans de positieve prijs. Naast deze positieve opofferingen staat nog een ander offer (negatieve prijs, zegt Pierson), bestaande in de onthouding van een onmiddellijk genot, gevolg van het feit, dat de productie langs omwegen geschiedt.

De verhouding nu tussen waarde en kostprijs is die ener tegenstelling. Waarde geeft te kennen, in welke mate een zaak een goed voor ons is: kostprijs is de som der offers om dat goed te verkrijgen. Merkwaardig is, dat Pierson hier van een som spreekt, terwijl hij in het reeds meer vermelde artikel over het waardeprobleem in de socialistische maatschappij aan de socialisten voorhoudt, dat dergelijke ongelijksoortige grootheden, als deze offers zijn, niet kunnen gesommeerd worden. Hier speelt hem de arbeidswaardetheorie blijkbaar parten. Nog erger maakt hij het, wanneer hij ter verklaring van het verschijnsel, dat de waardeverhoudingen der dingen onderling veelal overeenkomen met de onderlinge kostprijsverhoudingen, opmerkt, dat de oorzaak hierin gelegen is, dat „iedere arbeid wordt voortgezet, totdat hij even lonend is geworden als elke andere arbeid”. Hij vergeet hier immers, wat hij in het genoemde artikel zo terecht betoogt, dat het lonend zijn van de arbeid alleen kan gekend worden door de vergelijking van de waarde van de arbeidsopbrengst en de waarde van het arbeidsoffer. Ook hier zit hij blijkbaar nog vast aan de opvatting, dat de arbeid een eigen zelfstandige waarde heeft. Hoe past die gedachte in de subjectieve waar-

deleer, die Pierson toch tracht te verwerken? Men zou aldus steeds verder kunnen gaan met het onderzoek en steeds weer stoten op soortgelijke bezwaren en moeilijkheden, die er allen op wijzen, hoe moeilijk het werk is geweest van hen, die gewerkt hebben aan de synthese tussen de oude en de nieuwe waardeleer. Een verwijt te maken, ware hier al te gemakkelijk: hier past eerder de eerbied voor een moeizaam wetenschappelijk werk, waarbij voor het nageslacht de fouten niet minder leerzaam zijn geweest dan de juiste gedachten. Vermoedelijk hangt de volgorde van de indeling der problemen in de ruilverkeermaatschappij, waarbij hij de beschouwingen over de ruilwaarde der diensten en de daarmee verbonden inkomensverdeling laat voorafgaan aan de leer over de ruilwaarde der goederen, ook samen met de tweeslachtigheid en niet genoeg opgeklaarde positie ten aanzien der beide waardeleeren.

Nog eens, Pierson's synthese op dit punt moge niet geslaagd zijn, er liggen in zijn wetenschappelijke geschriften te veel belangrijke gedachten, om zijn werk te vergeten.